Цана асобнага нумару 20 гр.

Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

ЗАРА ПРАЦЫ

Выходзіць два разы у тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. ш. 6) Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.	Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэсу 30 гр.	Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаван. залежыць ад Рэдакцыі.	Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 грош. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№ 1 Вільня, Субота 2-га чэрвеня 1928 г. Год 1

НА 209 ГАДОУ КАТАРГІ...

Іх асудзілі...

Трывожна падняты нэрвовы настрой...

Нязвычайнае ажыўленьне ў кулуарах суда.

Перапоўненая саля, маса ўсялякай паліцыі.

Здаецца, ў самым мазгу прадрыжэў званок.

Напружанасьць расьце і падымаецца...

(„Суд ідзець...“) „Sąd idzie“!

Падаюць сухія словы, вылічаюцца праступкі 37 асобаў і ўрэшце прысуд ад 12 да 3 гадоў цяжкай турмы каждаму.

Выкідаецца з жыцьця 209 маладых гадоў, поўных нязломнай веры ў свой Народ і Бацькаўшчыну, поўных вялікай надзеі ў лепшую іх будучыню.

Мозг плавіцца, як у вагні.

Сярод цішы падае вокрык: „Няхай жывуць Беларускія правадыры!“ і на галовы асуджаных сыплюцца чырвоныя і белыя кветкі, і тут-жа ўздымаюцца магутныя хвалі народнага гімну: „Ад веку мы спалі“.

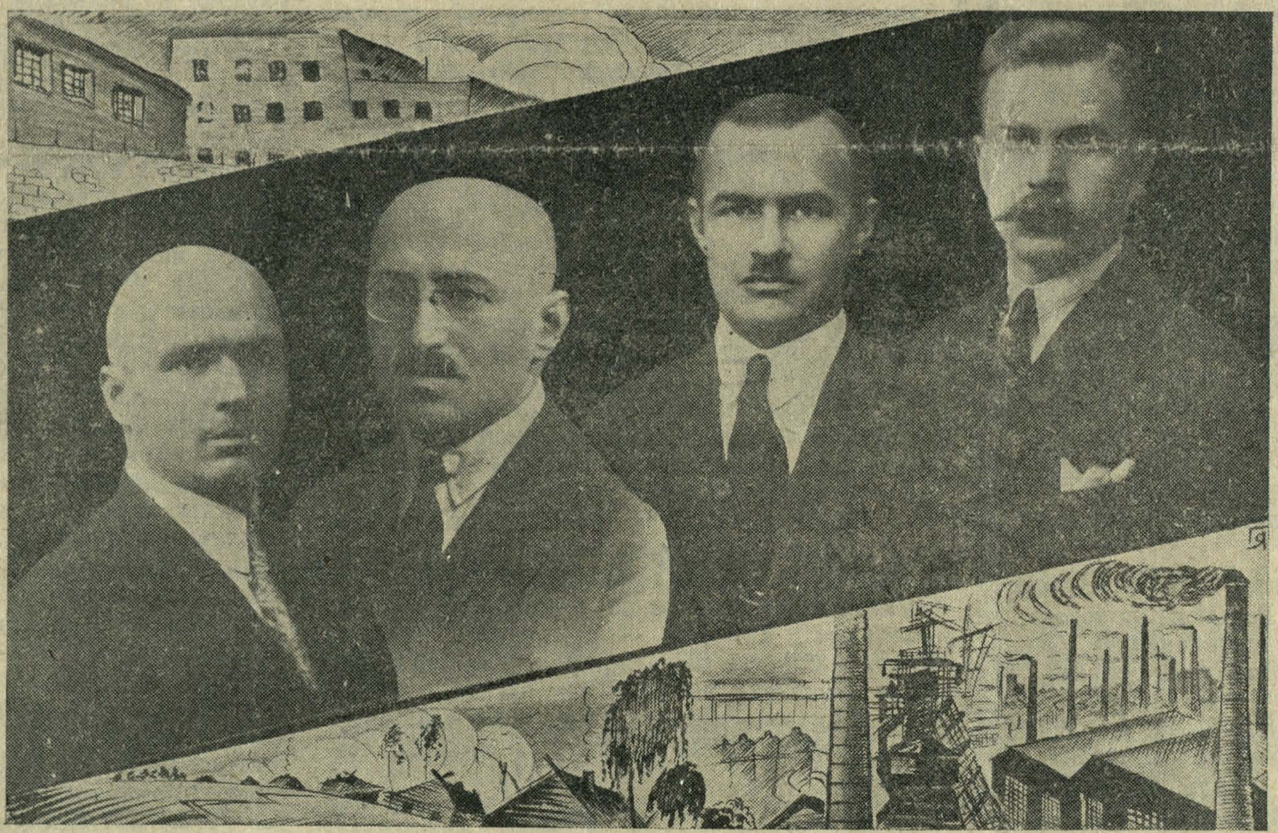
То пяюць яны...

Усё падняліся на ногі.

Ачышчаюць салю ад публікі, а яны ўсё пяюць...

Сьлёзы ў вачох усіх блізкіх і знаёмых, а адтуль магутна вырываецца:

„Няхай нас сустрэнуць палямі, лясамі Грамады працоўных людзёў“.

Б. Паслы Бел. Сял.-Раб. Грамады Павал Валошын, Бран. Тарашкевіч, Сымон Рак-Міхайлоўскі і Пётра Мятла засуджаны на 12 гадоў катаргі кожны.

Працэс Белар. Сялян.-Работн. Грамады.

Апошнія дні.

А апошнія дні закончылі свае прамовы пракуроры і старшыня Суду ўдзяліў голасу абароне. Першым забірае слова адв. Сьмяроўскі.

Прамова адв. Сьмяроўскага.

Высокі Суд! Канчаем тут вялікі, можа, навет, найвялікшы палітычны працэс, які перажыла Ненадлеглая Польшча. Усе мы выканалі калясальную працу і вось ужо зьбліжаемся да разьвязкі. Нас усіх агортвае ўзварушаньне, бо прыгавар, датычучы 56 асоб, грамадзян нашага краю і бацькаўшчыны, мае задэцыдаваць аб іх лёсе, шчасьці або няшчасьці. І вось вы, паны судзьдзі, пачулі з вуснаў пракурора ўнёсак, каб гэтых грамадзян пазбавіць асабістага і сямейнага жыцьця. Гэтага, паводле зданьня пракурорскага ўраду, дамагаецца ад вас, высокія судзьдзі, Польшча, дамагаецца дзеля таго, што кахае сваіх грамадзян. Гэтымі грознымі славамі скончыў сваю прамову пракурорскі ўрад.

Калі мы цяпер кінем вокам назад на ўсе разважаньні пракурораў, калі затрымаемся над усімі тымі аргумантамі, якімі пракуроры хацелі пакіраваць нашым суменьнем, то паўстане страшнае і балючае пытаньне — у чым абвінавачваюць гэтых 56 чалавек? У гэтым працэсе, якому павінна прыглядацца ўся Польшча, якому прыглядаецца ўся Эўропа, ба, цэлы сьвет, мы не атрымалі ад пракурораў падставовага адказу на пытаньне — у чым абвіняюць? А дзеля гэтага сталася рэч нязвычайная: акт абвінавачаньня перачыркнуты, хаця ў справе нічога не зьмянілася. Канцэпцыя акту абвінавачаньня заменена іншай. нічога супольнага з нашай справай ня маючай. Гэта, высокія судзьдзі, не драбязга, гэта—катастрофа пракурорскага ўраду.

На лаве абвінавачаных засела палітычная арганізацыя „Грамада“, якую з тых ці другіх прычынаў было пастаноўлена пасадзіць на гэтую лаву. А пракуроры нам кажуць — мы не абвіняем за прыналежнасьць да Грамады, але за арганізацыю „śpisku“ (загавору) ў „Грамадзе“. Калі-ж мы аграні́чымся навет і гэтым „śpiskiem“, то і тут мы ад пракурораў не атрымліваем ніякіх адказаў на пытаньні, што гэта быў за „śpisek“, якая была яго структура, сувязі арганічныя? І чаму адразу не абвінялі паасобных сяброў Грамады ў прыналежнасьці да КПЗБ — трудна даць адказ... І дзеля гэтага пракуроры раз абвіняюць Грамаду, другі ж раз паасобных яе сяброў у прыналежнасьці да КПЗБ. Учынку, як бачым, пракурорскі ўрад не спрацызаваў. Няма дзеля гэтага такога сумленьня праўнага, якое б згадзілася на падобную кваліфікацыю.

Трэба разгледзіць усе магчымыя канцэпцыі і выбраць з іх такую, якая заспакоіла-б ваша судзейскае і праўнае сумленьне.

Грамада, як „зборны“ абвінавачаны.

Гэта—першая канцэпцыя. Але-ж, высокія судзьдзі,—Бел. Сял.-Раб. Грамада ёсьць арганізацыяй легальнай, знаходзячайся пад ахранай уставаў Рэчыпаспалітае. Пан пракурор уважае, што так могуць разважаць толькі абаламучаныя масы, бо яны не разумеюць, што легалізацыя палягае на зацьверджаньні праз улады. Гэтае розьніцы не разумеюць аўтары акту абвінавачаньня. Хутчэй—самі пракуроры абаламучаны. Рэчай вядомай ёсьць, што ад палітычных партый не вымагаецца легалізацыі іх праграмаў. І дзеля гэтага—нашто-ж рабіць дар Данаеў і, апіраючыся на тым, што ніякая партыя не патрабуе легалізацыі, у пэўнай хвілі, выгоднай ці невыгоднай, лічыць яе за нелегальную і цягнуць да адказнасьці. Сяньня партыі легалізуюцца сваей працай, ведзенай пад кантролем ураду.

Бяз сумліву, сяньняя камуністычная партыя зьяўляецца нелегальнай. Але цэлы рад арганізацыяў вядзе яўную і легальную працу і праз сваю пэўнасьць ёсьць легалізаваны. У гэтых варунках арганізацыя „Грамада“ была пад апекай уладаў Рэчыпаспалітае.

Масы агарнула перакананьне, што арганізацыя працуе ў praworządnej дзяржаве і будзе ахраняна ўставамі. Калі на абшары арганізацыі былі гэткія ці іншыя праступкі, то яны маглі быць заўсёды пакараны, але ня цэлая арганізацыя. Можа гэтых праступкаў была так многа, што трэба было Грамаду разьвязаць? Але тут гэтага няма. Тут Грамада актам волі з арганізацыі легальнай сталася нелегальнай. Паны судзьдзі, арганізацыя мае сваю праграму. А ў гэткай масавай арганізацыі праграма зьяўляецца Канонам, эвангэліей, якая ідзе з цэнтра ў мора, вырабляе душы, фармуе іх. Праграма — гэта прыцягаючая сіла, сьцяг, пад якім ідзе арганізацыя, варунак яе існаваньня. І сказаць, што Грамада мела дзьве праграмы — адну для ўлады, а другую для сябе — ня можна. Сказаць, што было два абліччы перад 87-тысячамі людзей—гэта бязмысьліца. Падвойная палітыка ў масавай арганізацыі — гэта недахоп лёгікі. Цьвярдзіць, што, калі навет на абшары 87-тысячнае арганізацыі некалькі сотняў і імкнецца да выкліканьня паўстаньня,—да гэтага імкнецца ўся Грамада—няпраўда, бязмысьліца.

Паны судзьдзі, які можа быць адказ на гэту першую канцэпцыю? Адказ далі самі пракуроры, адступаючы ад яе, дзеля чаго яна замянілася ў грузы. А за гэтым—ня можа быць мовы аб кары за прыналежнасьць да Грамады, як легальнае арганізацыі, згодна з арт. 1. К. К.

Трэба было перавярнуць акт абвінавачаньня ўверх нагамі. Я ведаю, што пракурор паклікаецца на арт. 753, але ён тут няможа мець месца. На помач абвінавачаным прыходзіць тут іншая канцэпцыя: што ёсьць дазволена ня можа быць адначасна не дазволеным. Мусіць быць дзеля гэтага зьліквідавана ўся справа. Але я прыймаю вызаў паноў пракурораў і прыступаю да абгаварэньня новых канцэпцый.

Самадзельны „śpisek“ на абшары Грамады.

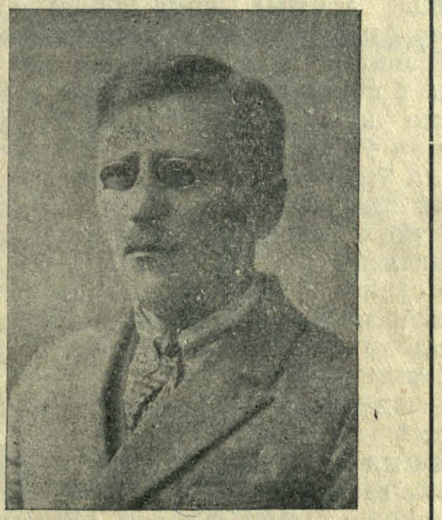
Прыступаю цяпер да аналізы „śpisku“. І тут пракурор ня даў канструкцыйнага абраза. Можна толькі дадумвацца, што „śpiskiem“ кіравалі тыя самыя асобы, што і Грамадой. Але-ж гэта справы ня вычэрпвае. Śpisek—гэта-ж арганізацыя, якая імкнецца да гвалтоўных чынаў; мусіць мець у сваім распараджэньні тое, што прадбачыць арт. 102—склады аружжа. Ці сьцьверджана, што склады аружжа былі?

Максім Бурсэвіч, гэнэр. сэкрэтар Бел. Сял. Работніцк. Грамады, засуджаны 22. V. 1928 г. на 8 гадоў катаргі.

Пазволю сабе спытацца вас, высокія судзьдзі, ці тое, што ёсьць у акце абвінавачаньня і чаго шукалі праз увесь год — ці гэта можна кваліфікаваць, як склады аружжа? Гэтых некалькі зьнішчаных карабінаў — гэтага-ж замала, як на склады аружжа. Прашу пашукаць такога праўніка, які б згадзіўся на канцэпцыю складаў аружжа.

А што-ж кажуць сьведкі аб складах аружжа?

Фабіян Акінчыц, юрысконсульт Бел. Сял.-Работніцк. Грамады, засуджаны 22. V. 1928 г. на 8 гадоў катаргі.

Першы сьведка Ясінскі асьвядчае, што складаў аружжа не спаткаў. Мэйер, экспэрт, сьцьвярджае, што 1926 год быў найменш адпаведным годам для паўстаньня. Яшчэ ў 1925 г. магла быць мова аб адзысканьні Незалежнае Беларусі шляхам паўстаньня. Ад часу-ж прыняцьця аховы пагранічча праз КОР ня можа быць места для гэтых лятуценьняў. Як сьведка, Мэйер кажа, што ў арганізацыі галоўную ролю адгрывала-б аружжа, здабытае шляхам разбраеньня паліцыі і войска. Агульныя паказаньні сьцьвярджаюць, што аружжа ня было, тое ж самае гавораць і паасобныя сьведкі, як напр. паліцыянты Бучало Пшэзьдзецкі, Каварскі і інш., якія спэцыяльна сачылі за гэтым і нічога не знайшлі. Гэтае аружжа ёсьць так няўхватнае...

Калі мы жадаем у імя „Miłującej Polski“

кваліфікацый з арт. 102, дык мусім даказаць факт існаваньня тых рэчаў ужо ня ў імя мілясьці да Польшчы, але ў імя элементарных падставаў справядлівасьці. Гэтага-ж даказаць не ўдалося і дзеля гэтага я цьвярджу, паны судзьдзі, што кваліфікацыя з арт. 102 пярэчыць усім фактам.

Сабатаж падаткаў, камасацыі, дэзэрцыя з войска і шпіенства.

Пераходжу да квэстыі неплачэньня падаткаў. Люднасьць запігвала падаткі. Былі прыпадкі апору. Але-ж якое гэта мае значэньне для кваліфікацыі „śpisku"? Можа гэта падпадаць пад арт. 129, 125, але ніколі пад 102. Запігваньне падаткаў гэта навет чыннасьць легальная. Плятнік мае права не плаціць аж да хвілі, калі ня прыедзе экзэкутар. Тое самае і з камасацыяй. На пастанаўленьне Грамады былі перарваны камасацыі. Але-ж, паны судзьдзі, мы ведаем са справаздачы мін. Станевіча, што якраз наадварот камасацыя грунтаў у 1926 г. дасягае свайго максымума.

Затрымаймася яшчэ над арганізацыяй „śpisku". Ці былі высыланы праз Грамаду акулярнікі, заклікаючыя да дэзэрцыі? Гэтага ня сьцьверджана. Дык і наагул, калі зачапіць справу дэзэрцыі, дык тут навет некаторыя сьведкі з боку абвінавачаньня цьвердзяць, што Грамада забараняла дэзэрцыі; напр. сьведка Валігурскі. Што-ж датычыцца шпіенства, дык на 87 тысяч сяброў Грамады было можа некалькі асоб, якія гэтым займаліся. Але-ж, ці палітычная арганізацыя спраўджае маральныя кваліфікацыі сваіх сяброў? Зразумелая рэч, што да Грамады ня прыймалі праз балятыроўку, як да клюбу. А дзеля таго, што мела месца некалькі выпадкаў шпіенства, дык цьвердзяць, што ўся Грамада гэтым займалася?

Лятуценьні аб незалежнасьці Беларусі.

А затым мы бачым, што няма ніякіх канкрэтных довадаў для кваліфікацыі śpisku. Аружжа няма, факт шпіенства, нападаў адпадаюць і пракурор навет зрокся абвінавачваць з гэтага боку. А можа довадамі зьяўляецца тое, што дамагаліся амністыі, ці можа ўрэшце „лятуценьні" аб незалежнасьці Беларусі? Але-ж, паны судзьдзі, сьвядомасьць народная беларуская існуе, мы зьяўляемся сьведкамі прабуджэньня яе з доўгага сну, гэтае сьведамасьці — ніхто гэтага не затрэць. Змаганьне з ёй, апрача страт, нічога нам не прынясе. І мы ўсе перад 30 гадамі лятуцелі аб паўстаньні і жылі тымі лятуценьнямі. Тут наша 87 тысячаў людзей здаецца, што могуць здабыць Незалежнасьць. Але гэта ў сучасны мамэнт толькі лятуценьні і я вам, паны судзьдзі, зусім лаяльна пастаўлю пытаньне — ці вы верыце ў тое, што на вясну 1927 г. магло выбухнуць паўстаньне? Я цьвярджу, што не.

Высокія Судзьдзі! Тарашкевіч у сваей апошняй прамове ў Сойме, у студзеню 1926 г. навальваецца на тых, якія хочуць справакаваць паўстаньне, бо ведае, што ў моры пралітае крыві можна ўтапіць ідэю Незалежнае Беларусі.

Грамада,-як экспазытура Kominternu.

Гэта трэцяя канцэпцыя. Заходзіць пытаньне — якой арганізацыяй была Грамада? Грамада была арганізацыяй палітычна-грамадзкай і нацыянальна-радыкальнай. Можа нам гэта не падабацца, але мы, як судзьдзі, як праўнікі, ня можам разглядаць справы ў гэткі спосаб. Есьць многа супольнасьцяў у праграме Грамады і камун. партыі, але тых арганізацыяў ня можна ідэнтыфікаваць. Сьведка Ракоўскі казаў, што праграмы былі падобныя, але аб розьніцы дацыце тактыка. А тактыка Грамады была зусім іншая — яўная, лёзунгі легальныя. Ідэя беларуская стала сілай, з якой Польшча павінна лічыцца. У гэтым няма нічога карыгоднага. Кампартыя імкнулася разьвіць свае ўплывы ў Грамадзе. Але гэта самае яна робіць і ў іншых партыях. Згары можам сказаць, што тыя высілкі былі толькі на перыфэрыях, але ня ў цэнтры. Можна было зьліквідаваць гэтыя ўплывы, але гэта не зроблена. Чаму гэтак сталася? Ці ня дзеля таго, што адносна гэтых людзей ня можна было даказаць іх прыналежнасьці да КПЗБ? І ўсюды, дзе гэта сувязі не ўстаноўлены, там пацягнуты да адказнасьці за прыналежнасьць да Грамады. Гэта не зьяўляецца судовым вырашэньнем справы.

Адзінасьць ідэолёгіі Грамады і Кам. партыі ня можа ўтрымацца з пункту гледжаньня пракурора. Усюды камуністы трымаліся ячэйкаў абасобленасьці і ідэнтыфікацыі. З свайго боку Грамада ўсувала тых сяброў, адносна якіх было сцьверджана, што належаць да іншых партыяў, не выключаючы і камуністычнае. Што ж датычыцца акцыі ўнутраной, то гэта — квэстыя палітыкі. Мы бачылі навет, што ў розных хвілях і нарадовая дэмакратыя (эндэкі) не змагалася з камуністамі, калі гэта з палітычных поглядаў было выгадна. Гэтак было пры апошніх выбарах у Сойм.

І гэта — трэцяя канцэпцыя—распадаецца, як і дзьве папярэднія.

Што-ж астаецца? Грамада—гэта легальная арганізацыя. Ніякага „śpisku", заджанага ад кам. партыі, ня было. Пазастаецца толькі праступак, прадугледжаны 110 арт. К. К.

Беларуская прэса.

Адным з довадаў, сьцьвярджаючых сувязь Грамады з кам. партыяй, мела быць разьвіцьцё прэсы. Пан Васілеўскі казаў, што на прэсу было выдана 190 тыс. злотых. Але Васілеўскі не прадставіў ніякіх дакумантаў. Затое абв. Рак-Міхайлоўскі прадставіў апрацаваную справаздачу, з якой відаць, што на прэсу было выдана 87 тыс. 554 зл. Гэта расцярушвае квэстыю субсыдыі зусім. Адначасна Рак-Міхайлоўскі на падставе кніг і паказаньняў сьведак аблічыў даходы за ўвесь гэты час, якія выносілі 69 тыс. зл. Дэфіцыт 17 тыс. зл. мог быць пакрыты з фундушаў пасольскіх, складак, прадажы друкаў і г. д. Прашу прадставіць рахункі, дакуманты і тады будзем палемізаваць.

А цяпер справа подкупу паслоў праз „Вялікага Містра".

Гданская канфэрэнцыя і Гурын.

Там, дзе хочацца перачыркнуць усю культурную здабычу чалавека, апошліць і пакрыць ганьбай яго жыцьцё, там трэба абапёрціся на доказах. І вось, зьяўляецца Гурын. Хачу даказаць, што тое, што казаў Гурын, было няпраўдай, бо праўдай быць не магло. Крыніца веды—Гурын—адзін толькі ведае аб канфэрэнцыі гданскай. На пытаньне першае вагі—ці можна яму верыць—адказваю, што гэта такі сьведка, якому, хочучы астацца ў згодзе са сваім сумленьнем, верыць ня можна. Я не хачу тут займацца спрэчкай адносна асобы канфідэнта, але фактамі даказаць—кім быў Гурын. Ад 19.І 1925 года Гурын перастае быць у кантакце з камуністычнай партыяй, сам кажа, што згубіў з ёй сувязь. Ён жа быў прадажнікам, рэнэгатам ад хвілі, як зрабіўся канфідэнтам паліцыі. І нічога ведаць ня мог. Скуль-жа ён, Гурын, рэнэгат, прадаўшчык, выкінуты па за абруб партыйнага жыцьця, мог ведаць аб спробах подкупу Тарашкевіча, аб складзе камуністычнае фракцыі ў Грамадзе, аб тым, што Тарашкевіч быў у Гданску? Гэта, паны судзьдзі, толькі звычайная хлестакоўшчына і нічога больш.

А на пытаньне судзьдзі сьледчага, скуль пан гэта ведае, адказвае: ведаю гэта ад Тарашкевіча. Гэта адказ дзіўны. Ці-ж Тарашкевіч ёсьць такім лёгкамысным, што ня ведае, кім зьяўляецца Гурын у жніўві? Урэшце Гурын кажа, што ведае аб гэтым ад асобы, прозьвішча якой сказаць ня можа. Тыповы выкрут канфідэнта. А тут яшчэ гразяць даўгія гады вастрогу. Усё яго паказаньне—гэта інсынуацыя і лганьнё. На гэтым можна з Гурыным скончыць — абвінавачаньне з арт. 110 адпадае разам з ім. Трэба жалець, што ён ня мог прыбыць на суд—бо спаткаў-бы яго лёс Бабіча.

Іншыя сьведкі з боку абвінавачаньня.

Бабіч — гэта сьведка, які нічога не памятае. Мы стараліся зверыфікаваць падаваныя праз яго факты, але ён нічога не памятаў. Не памятаў, як выглядаюць Менскія Лашыцы, скуль уваходзіў у Крэмль, дзе жыў у Гданску і Бэрліне. Гэта выяўленае лганьнё абурала нас усіх. Яго паказаньні пры стычнасьці з рэчавістасьцю рассыпаюцца, і на іх ня можна будаваць абвіненьня з арт. 102 Ч. II, і арт. 110 К. К.

Астаецца Кузьма ў расказе Капнэра. Але ў яго пісьмах ёсьць столькі глупстваў, што трудна ў гэта верыць. Трудна верыць, каб грошы на дывэрсыйныя банды атрымлівана праз Бел. Пас. Клюб, каб кс. Станкевіч быў пачтальёнам і даваў грошы Сымону Рудому, грошы ад „Вялікага Містра".

Гэта—доказы кантакту бел. паслоў з „Вялікім Містрам". Натарычныя ілгуны ня могуць быць філярамі абвіненьня і навет калі дадаць „Miłosć Polski". Ясна, што акт волі можа запоўніць вастрогі, але прыгавор ёсьць рэзультатам справядлівасьці, дзівам, што тварыць справядлівасьць, але ня актам волі.

Р.-Міхайлоўскі і Тарашкевіч.

Што датычыцца Рак-Міхайлоўскага, то яго інтэрвэнцыя ў справе канфіскат беларускае прэсы ня можа быць праступкам. Яго ўдзел у дэманстрацыі і яго інтэрвэнцыя ў гэтай справе ў прак. Штэймана, каб спыніць няшчасьце, якім зьяўляецца галадоўка, гэта становішча лаяльнага і мудрага грамадзяніна. Што гэтыя закіды маюць супольнага са сьпіскам, з 102 арт.? Ня толькі сьведкі з беларускага грамадзянства, але і з польскага схарактэрызавалі Р.-Міхайлоўскага, як чалавека, які імкнуўся да паразуменьня з Польшчай, палёнафіла. Гэта чалавек, які, калі для Польшчы ўжо згублены, дык трэба вельмі і вельмі жалець.

Што да Тарашкевіча, дык пяройдзем адразу да тых цяжкіх закідаў, як прадажнасьць і кар'ерызм палітычны. Ці ж гэта кар'ера, што сядзіць у вастрозе? Ці можа кар'еру яму хоча зрабіць пракурор, жадаючы даўгіх гадоў вастрогу? І чаму пракурор назваў яго „barbarzyńcem"? Ці можа таму, што да апошняга верша пераглумачыў на беларускую мову, седзючы ў турме, Іліяду? Ці можа таму, што прысваівае беларускай культуры „Пана Тадэўша"? Ці можа дзеля таго, што хоча ўвесьці лацінскую абацэду?

Чаму-ж затым пракурор назваў яго гэтак? Можа дзеля таго, што шукаў супольных шляхаў з Польшчай, што заўсёды кіраваўся на Захад? І ці-ж ня было ніякіх шляхоў да паразуменьня, апрача вастрогу і працэсу? Ці не павінен тут прыйсьці акт вялікае палітыкі, вялікае творчасьці?

Успомніце, паны судзьдзі, што тут казалі Тугут, Касмоўская, Хамінскі. Свае вялікія сілы Тарашкевіч мог прынесьці Польшчы не як ахвяру, даніну, не як карны падданы, але на падставе раўнаважнае замены. Ня мог гэтага зрабіць, бо спатыкала яго з польскага боку дэмагогія, шавіністычная ненавісьць, трактаваньне, як грамадзяніна другой катэгорыі.

Роля мая скончана. Разумею, што поўнасьцю ня вычарпана. Можна ліквідаваць сваіх палітычных праціўнікаў, калі дзяржаўныя інтарэсы гэтага вымагаюць, але ня можна ліквідаваць іх з помачу Суда бо тады, паны судзьдзі, акт справядлівасьці робіцца проста загадам ураду.

Навука французскіх выбарау.

Як ведама, апошнія французскія выбары адбыліся паводле так званай „аднамандатнай сыстэмы", якая была „адбудавана" ізноў — пасьля 8 гадоў панаваньня прапарцыянальнай сыстэмы. Адбудавалі гэтую яўна горшую сыстэму выбараў французскія радыкалы—яўна на сваю галаву і на шкоду наагул лявіцы, а перадусім, як пабачым далей,—на сфальшаваньне ў парляманьце запраўднага голасу і настрою края.

Каб зразумець, аб што тут ідзе, паглядзім на вынікі выбараў, прычым зьвернем увагу ня толькі на лічбы мандатаў, атрыманых рознымі партыямі, але—побач з тым — і на лічбы атрыманых імі галасоў.

Вось гэтая табліца рэзультатаў выбараў.

Кансэрватары здабылі	12 манд.	на 328 000 гал.
Рэспубліканская фэдэрацыя (група Марэна)	140 „	„ 1.008.000 „
Дэмакратычны Саюз (група Пуанкарэ)	94 „	„ 1 226 000 „
Радыкал-нацыяналісты (група Франклін-Буйона)	64 „	„ 552 000 „
Радыкалы	110 „	„ 1.617.000 „
Радыкалы сацыялісты	46 „	„ 324.000 „
Сацыялісты	104 „	„ 1.717.000 „
Камуністы	14 „	„ 1.060 000 „
Іншыя групы драбнейшыя (ў тым ліку камуністы-сацыялісты, здабыўшыя)	2 „	„ 223 000 „
Усяго разам . .		8 м., 55 т. гал.

Навет няўважны пагляд на гэтую табліцу адразу кідае ў вока вялізарную непрапарцыянальнасьць лічбаў мандатаў паасобных партыяў з лічбай атрыманых імі галасоў. Возьмем найгалосьней крычучую пару партыяў: нацыяналістаў Марэна і камуністаў.—Камуністы, якія атрымалі на паўсотні зьлішкам больш галасоў, чым група Марэна, (1 мільён 60 тыс. проці 1 міл. 8 тыс.), здабылі ў 10 разоў менш мандатаў; 14 проці 140...

Ясна, што гэта выбарная сыстэма — нягодная, крыўдная, папросту праступная—перадусім дзеля таго, што яна страшэнна фальшуе прадстаўніцтва настрояў і волі краю ў парляманьце.

Можна сьмела сказаць, што нідзе, ні ў якой іншай дзяржаве няма такой агідна-недарэчнай, праступнай „выбарчай ардынацыі", як ува Францыі.

Шмат дзе выбары робяцца „па-балканску", навет „па-мэксыканску", гэта значыць робяцца ці лепш: фальшуюцца ўрадам, з тасаваньнем рознага роду рэпрэсіяў і надужыцьцяў. Але гэта — іншая рэч. Але за праўды-ж нідзе няма таго, каб выбары так фальшаваў сам выбарны закон.

Дык—разгледзім далей нашу табліцу.

Сколькі ў ей крыўдаў і недарэчнасьцяў!—

Сацыялісты, напрыклад, — найвялікшая лічбай галасоў партыя ў краі, здабыўшая амаль не на 700.000 галасоў больш, як група Марэна, дый на 100 тысяч. больш, як радыкалы, атрымала на 36 мандатаў менш, як нацыяналісты-рэспубліканцы і — на 6 менш, як радыкалы.

Недарэчная сыстэма выбараў пабіла жорстка і самых радыкалаў, якія на папярэдніх выбарах здабылі для лявіцы значную большасьць, а цяпер аддалі большасьць правіцы.

Гэтая права-цэнтравая рэакцыйная палова парляманту складаецца — з 4 першых партыяў табліцы. Яна здабыла разам 3 міл. 114 галасоў, на 8 міл. зьлішкам усіх пададзеных галасоў, гэта значыць—толькі крыху больш, як ³/₈. Але мандатаў здабыла яна ўсяго 310 ці—абсалютную большасьць (усяго паслоў у новым парляманьце, павялічаным на 28 паслоў,—612).

Вось усе гэтыя лічбы даюць праўдзівае асьвятленьне так гучна рэклямаванаму факту—быццам „значнаму зруху направа" ўва Францыі і „вялізарнай перамогі на выбарах Пуанкарэ". Як бачым, нічога падобнага ўзапраўднасьці ўва—Францыі няма: наадварот—апошнія выбары сцьвердзілі значны зрух настрояў у краі ў бок сацыялістаў і камуністаў, якога ня было дагэтуль: лічбы сацыялістычных і камуністычных галасоў у краі ўсьцяж растуць. Цяпер пабачым, як-бы выглядаў склад французскага парляманту, калі-б ува Францыі даеяла добрая, правільная выбарная сыстэма—з прапарцыянальным галасом падзелам мандатаў, як напрыклад, у Нямеччыне, ці навет, у Польшчы.

Сацыялісты, як найлічнейшая з партыяў, здабылі-б найбольш мандатаў . . . . 130 гал.
Радыкалы, як наступная па лічбе галасоў партыя, мелі-б мандатаў . . . . 122 „
Група Пуанкарэ мела б суадказнае ей скромнае месца, маючы ман. толькі . . . . 93 „
Наступная па сіле ў краі партыя камуністаў мела-б і ў парляманьце мандатаў . . . . . , 80 „
Толькі пасьля камунстаў ішла-б найвялікшая цяпер—у сфальшаваным крыўдным выбарным законам парляманьце — група Марэна, маючы манд. толькі . 76 „
Група нацыянал-радыкалаў Буйона і Люшэра мела-б замест 64 мандатаў, толькі . . . . . 41 „
і так далей.

Дык, узяўшы ўсе разам, мы мелі-б і ўва Францыі навет вельмі падобны агульны рэзультат выбараў да таго, што далі выбары ў Нямеччыне. Бо ж і там—найбольш галасоў і мандатаў здабылі сацыялісты. Праўда, нямецкія сацыял-дэмакраты здабылі амаль не трацціну ўсіх выбаршчыкаў, як і мандатаў, тады калі ўва Францыі сацыялісты здабылі толькі каля чацьвертай іх часткі. Але камуністы ўва Францыі здабылі суадказна значна больш галасоў, як у Нямеччыне: бо—аж значна больш, як восьмую частку ўсіх пададзеных галасоў—тады як у Нямеччыне—толькі каля аднэй дзевятай часткі.

Як бачым, такому фактычнаму паляваньню краю адказвала-бы — пры правільнай ардынацыі—і значная левая большасьць парляманту.

Работніцкія партыі мелі-б у ім 210 паслоў, а разам з „чыстымі" радыкаламі і радыкал-сацыялістамі лявіца мела-б зусім выразную, — большасьць у 360 галасоў — на агульную лічбу 612 паслоў парляманту.

Як падае „Работнік" у карэсп. з Парыжу, ведамы французскі статыстык Ляшапэль аблічыў, што ў параўнаньні да папярэдніх выбараў—рэакцыйныя групы ў краі страцілі на апошніх выбарах каля мільёну галасоў, але „затое" — здабылі 31 новых мандатаў!! Гэта яшчэ раз пацьвярджае, што—аб ніякім зруху направа ня можа быць мовы ўва Францыі. Можа быць мова толькі—аб сфальшаваным ды закрытым ад вачэй сьвету нягоднай арыднацыяй значным зруху налева, аналягічным такому-ж зруху і ў Нямеччыне.

Карэспанд. „Роботніка" слушна кажа, што гэты дасьлед навучыць французаў аканчальна ацаніць вартасьць прапарцыянальнай сыстэмы выбараў дый змусіць іх кінуць на сьметнік канчальна агідную сыстэму „аднамандатавых акругоў". Аб гэтым павінны парупіцца ўсе шчырыя дэмакраты ў французскім парляманьце.

Апроч гэтых усіх вадаў, як мы ўжо высьвятлялі чытачом, французская сыстэма выбараў, агітуючая за асобы, але не за ідэі і праграмы, дый яшчэ з 2 галасаваньнямі, з якіх на другім справы выбару вырашаюць розныя асабістыя ўмовы, падкупы, інтрыгі, страшэнна дэмаралізуе грамадзянства.. У дадатак гэтая сыстэма ніколі ня можа загарантаваць, што навет найлічнейшая ў краі партыя правядзе сваіх найлепшых людзей, сваіх найвыдатнейшых павадыроў, што наадварот—цалком гарантуе прапарцыянальная сыстэма, якая ставіць гэтых павадыроў на першыя месцы сьпіскаў. Так, напр., прапаў на выбарах павадыр франц. сацыялістаў Лявон Блюм. Усе гэта—трэба думаць—раз назаўсёды скончыць з гэткай сыстэмай, прынамсь у яе найгоршай французскай форме. Чаму гэта французскія радыкалы, якія мелі вялізарную большасьць дый цалком у сваіх руках парлямант, зьмянілі лепшую сыстэму на горшую, якая пабіла іх саміх, а яшчэ бальней тую лявіцу, з якой радыкалы традыцыйна заўсёды супрацоўнічалі ў парляманьце, гэта—іх сакрэт партыйнага розуму...

Грамадзяне! Памажэце пагарэльцам!

Вёска Скіпоравічы, Казлоўскае воласьці перад сьвятамі, а вёска Акунінава, Дзявяткаўскае воласьці ўжо пасьля сьвят зьнішчаны пажарам. Пажары былі такія страшныя, што навет ёсьць і людзкія ахвяры.

Дык грамадзяне! памажэце сваім няшчасным братам! Ня дайце іх дзеткам распаўзьціся з торбамі па сьвету! Складайце ахвяры, хто чым можа, і адвозьце пацярпеўшым. Гурткі Т-ва павінны ў найбліжэйшым часе паставіць па аднаму спэктаклю на карысьць пагарэльцаў, даход ад якога можна перасланць і праз Акружную Управу.

Слонімская Акружная Управа.
Слонім, Ражанская 55.

Да беларускага грамадзянства і беларускіх установу у краі і заграніцай.

Адозва Беларускага Навуковага Таварыства ў Вільні.

Кожны, хто быў у Вільні ці жыве ў Вільні, калі заходзіў у Беларускія культурна-асьветныя ўстановы, то мусіў пераканацца, што жыцьцё гэтых установў не такое лёгкае, а вонкавы выгляд іх не такі прынадны. Прычын да гэтага трэба шукаць у дрэнным матэрыяльным стане і ў няспрыяючых для разьвіцьця беларускіх культурна-асьветных установў варунках. Кожная такая ўстанова мусіць плаціць вельмі дорага за памяшчэньне, часамі і зусім не адпаведнае, але ўзятае дзякуючы таму толькі, што сходнае па цане; вельмі часта тая ці іншая ўстанова перажывае цэлыя судовыя працэсы за памешканьне і стаіць перад магчымасьцю выкіненьня на брук (Віленская Беларуская Гімназія, Белар. Навуковае Т-ва, Беларускі Музэй). А гэта-ж добра ведама, што пазбаўленьне адпаведнага будынку такіх установў, як Гімназія ці Музэй, роўнасільна зачыненьню іх. Такім чынам высілкі некалькігадовай працы могуць пайсьці за нішто ў адзін дзень, і награмаджаныя гэтай працай беларускія культурна-навуковыя цэннасьці могуць зьгінуць. І гэта ўсё робіцца ў Вільні, у гэтым найвялікшым цэнтры нацыянальнага і культурнага жыцьця Заходняй Беларусі! У гэтай Вільні ніводная беларуская ўстанова ня мае свайго ўласнага будынку, ня то што адпавядаючага заданьнем яе, але ніякага будынку ня мае!

Але з усіх установў найбольш цярпіць з прычыны адсутнасьці свайго ўласнага адпаведнага будынку Беларускае Навуковае Т-ва ў Вільні і Белар. Музэй пры ім. І мала таго, што цярпіць, далейшае трываньне такога стану рэчаў можа прывясьці да поўнай катастрофы Белар. Навуковага Т-ва, а асабліва Музэю.

Т-ва мае свой цэнны кнігазбор, бібліятэку, Беларускі Музэй мае шмат экспанатаў, вельмі цэнных і вельмі рэдкіх і багацейшую бібліятэку беларусазнаўства... І усе гэтыя рэчы, надзвычайнай цэннасьці, ляжаць зьвязаныя і запакаваныя ў пяці пакоях цяперашняга памешканьня, сырога і няпрыдатнага. Такім чынам цяперашні Музэй прадстаўляе сабою ня Музэй, а склад музэйных рэчаў, зваленых і запакаваных і то хутка ўжо ня будзе дзе класьці новапаступаючых экспанатаў, якія прыбываюць з кожным днём і з усіх бакоў. У такім самым стане знаходзіцца і беларускі архіў. Такім чынам музэйныя і архіўныя цэнасьці, ня толькі ня могуць быць даступны грамадзянству, але яны ў такім стане нішчацца, бо звалены ў цесным сырым і неадпаведным памешканьні.

Але-ж Беларускае Навуковае Т-ва ў Вільні працуе ня дзеля таго, каб сабраныя ім музэйныя і архіўныя экспонаты і бібліятэка прадстаўлялі сабой музэйна-архіўны склад, яно працуе дзеля таго, каб з гэтых экспонатаў утварыць музэй, архіў і бібліятэку, даступную для грамадзянства і дзеля навуковых мэтаў. І калі да гэтага часу Т-ва не зрабіла музэю-бібліятэкі і архіву даступным для грамадзянства і навуковых дасьледчыкаў—дык толькі дзеля таго, што ня мела адпаведнага на гэта памяшчэньня і сродкаў, патрэбных на арганізацыю.

А ўжо найвышэйшы час правясьці ў жыцьцё гэтыя праекты. Дзеля гэтага Белар. Навуковае Т-ва на сваім апошнім сходзе пастанавіла: зрабіць усе высілкі, каб набыць адпаведны ўласны будынак дзеля ўспомненае мэты. Само Навуковае Т-ва зьяўляецца за-надта беднай установай, каб магло пабудаваць ці купіць адпаведны будынак. Але што ня змогуць адзінкі, чаго ня зможа адна арганізацыя, то зможа грамадзянства, увесь беларускі народ.

Дзеля гэтага Беларуск. Навуковае Т-ва пастанавіла зьвярнуцца з заклікам да ўсіх беларускіх культурна-асьветных установў, да ўсіх працаўнікоў на ніве беларускай культуры, да ўсіх спачувальнікаў разьвіцьцю беларускай культуры, да ўсяго беларускага грамадзянства, да ўсяго беларускага народу! Калі Беларускае Навуковае Т-ва ня можа пабудаваць ці набыць свайго ўласнага дому, Дому Культуры — дзе-б месьціўся і музэй і бібліятэка і архіў, хай сам народ сам сабе пабудуе такі „Дом Беларускае Культуры“ ў адным з найвялікшых сваіх культурных і нацыянальных цэнтраў—у Вільні. Заграніцай можна вельмі часта спаткаць грамадзкія і культурна-асьветныя будынкі з надпісам: „Народ сам сабе“. Дык ці-ж ня могуць беларусы здабыцца на адзін з такіх будынкаў у Вільні—„Дом Беларускае Культуры“?

І тутэйшыя беларусы, з Заходняй Беларусі і беларусы з Усходняй Беларусі і беларусы на эміграцыі ў Эўропе і ў Амэрыцы і і іншых краёх, усе, у каго ёсьць хоць крыху сьвядомасьці патрэбы разьвіцьця беларускае культуры, мусяць ахвяраваць хоць што-небудзь на вялікую справу!

Ні межы, ні найвялікшыя прасторы, аддзяляючыя ад Вільні, ні розьніца палітычных пераканаканьняў—ня могуць быць перашкодай у такой вялікай і сьвятой справе, усе, хто колькі можа, ахвяруйце і прышліце.

Усе Беларускія арганізацыі і ўстановы просім зьвярнуцца да сваіх супрацоўнікаў і сяброў з прапановай адлічаць пэўны працэнт на Дом Беларускае Культуры ў Вільні.

Асоб, прачытаўшых гэту адозву, просім споўніць гэты неадкладны грамадзкі абавязак, а адозву перадаць сваім суседзям і знаёмым, заахвочваючы іх зрабіць тое-ж самае.

Усе Беларускія часопісі і газэты просім перадрукаваць гэту адозву і памагчы такім чынам пашырыць яе ў белар. грамадзянстве.

Справаздачы аб паступленьні ахвяр на „Дом Беларускае Культуры ў Вільні“ ад часу да часу будзем даваць у беларускіх газэтах і часопісях.

Ахвяры просім скіроўваць на адрас: Wilno, Wileńska 8, Białoruski Bank Kooperacyjny, konto № 17.

Увага: Ахвяры, прысыланыя на „Дом Беларускае Культуры ў Вільні“, будуць ляжаць у Беларускім Каапэратыўным Банку да часу, пакуль не налічыцца сума, патрэбная дзеля куплі ці пабудовы адпаведнага дому.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Польска-літоўскія перагаворы.

Польска-літоўская камісія, працуючая ў Бэрліне ў справах урэгуляваньня прыгранічнага руху, з усіх іншых камісіяў зрабіла найбольш і найхутчэй. Камісія прыняла, з малымі зьменамі, літоўскі праект так званай „малой камунікацыі „гранічнай“. Гэты пасьпех лічыцца значным шагам на шляху тэхнічнага паразуменьня між абодвума краямі. 25 траўня падкамісія мела закончыць сваю працу.

Цікаўна, што літоўская дэлегацыя цалком адкінула польскі праект гранічнай камунікацыі, але высунула свой контр-праек, які і быў прыняты. Камісія для справаў гаспадарчых, камунікацыі і транзыту, працуючая ў Варшаве, распачала паседжаньні 23 траўня. Падкамісія выдала камунікат, у якім кажа, што яна падзялілася на падкамісіі чыгункавую, паштовую і гаспадарчую.

Польска-літоўская канфэрэнцыя ў Варшаве.

У суботу 26 г. м. закончыліся польска-літоўскія перагаворы ў Варшаве ў справе эканоміі, камунікацыі і транзыту. Справаздача падкамісіяў ў гэтых справах выявіла, што ні ў адной з іх ні асягута ніякага паразуменьня.

Усе дыскусіі маюць быць пачаты на наступным паседжаньні, якое пачнецца 28 чэрвеня г. году.

Забастоўка ў цагельні і лесапілцы.

У цагельні „Obory“ ў Езёрне, пад Варшавай, кінула працу 100 работнікаў, жадаючы 33 працэнты падвышкі.

Таксама на эканамічным грунцы выбухла забастоўка ў лесапілцы Рубіна Найзэра ў Фаленіцы. Работу кінула больш 50 чалавек.

Жаданьні Лодзкіх трамвайнікаў.

Лодзкія трамвайныя работнікі зажадалі падвышкі 25 прац. платы і выплаты трэцяй гратыфікацыйнай (нагароднай) платы, у суме 10-тыднёвага заработку.

Тэрмінам рэалізацыі гэтых жаданьняў вызначаны дзень 1 чэрвеня г. году.

Фабрычныя майстры ў Лодзі пастанавілі патрэбаваць 20 працэнтаў падвышкі платы і дамагацца скліканьня супольнай канфэрэнцыі з прамыслоўцамі ў найбліжэйшым дні.

Падвышкі ў гандлі.

Арбітражова-паяднаўчая камісія ў Катавіцах прызнала для гандлёвых работнікаў Верхняга Шлёнску 10 прац. падвышкі платы.

Прыгавар над камуністкай.

Акружны суд у Сасноўцы прыгаварыў на год цяжкага вастрогу сябра саюзу камуністычнай моладзі Шпрынцу Штымер за „антыдзяржаўную дзеяльнасьць“.

Шпігоўская „afera“ ў Львове.

Як падаюць газэты, паліцыя выкрыла, быццам, шпігоўскую арганізацыю ў Львове, у якой бралі ўдзел і ўкраінскія дзеячы. У сувязі з гэтым арыштавана некалькі асобоў, а сярод іх і дзеячоў—Чулоўскага, Антося і Пятра Гаеўскіх.

Градавыя буры ў Вялікапольшчы і на Валыні.

Гэтымі днямі над Вялікапольшчай (Пазнань) праняслася вялікая градавая бура, прычыніўшая страшэнная шкоды, бо зьнішчыла цэлыя абшары пасеваў. У некатарых мясцовасьцях велічыня граду даходзіла да велічыні італьянскіх гарэхаў і град пакрыў зямлю таўшчыней у 10 сантымэтраў.

У тым-жа самым дні (24 г. м.) праняслася грозная градавая бура над Крамянецкім паветам на Валыні, зрабіўшая там дужа вялікія страты. Град даходзіў да велічыні курынага яйца. У некаторых валасьцёх град зьнішчыў ад 50 да 70 прац. пасеваў (як азіміны, так і ярыны), а ў другіх засевы зьнішчаны да 100 працэнтаў. У часе буры град пакрыў зямлю таўшчынёй у 8 сантымэтраў, а вада даходзіла да вышыні паўтара мэтра. Гэтая вада спаласкала ворную зямлю, пакінуўшы толькі камяністае падглебы, а нізкія месцы занясла мулам, вапнай і дробным каменьнем.

Заграніцай.

Новыя замовы радавага ўраду ў Англіі.

Радавы ўрад зрабіў у Англі, замовы — на 25 мільёнаў залатых рублёў — на ткацкія і электрычныя машыны. Гэта — першая буйнейшая замова радавага ўраду ў Англіі—ад часу разрыву стасункаў. Дык, можа—чарговы крок да падрыхтаваньня іх узнаўленьня.

Выбары ў Прускі Сойм.

На выбарах у Прускі Сойм сацыялісты таксама здабылі значную перамогу і перавагу над буржуазнымі партыямі. Вось склад новага Сойму—у параўнаньні з папярэднімі.

Сацыял-дэмакараты здабылі — 136 ман, мелі—114 у папярэднім; нацыяналісты—82, мелі—109; камуністы—55, мелі—44; цэнтр—69, мелі—81; дэмакраты—21, мелі—97; людоўцы—40, мелі—45; гітлераўцы—6, мелі — 11; „гаспадарч. партыя“—21, мелі — 11; дробн. правыя групы—14 мелі—0; польская меншасьць мандату не здабыла.

Які-ж урад створаць сацыял-дэмакраты ў Нямеччыне.

Цікавую ілюстрацыю да гэтых заяваў „Форвэрста“ даюць весткі ды чуткі аб тых перагаворах, якія ўжо падрыхтоўваюцца паміж партыямі — у справе стварэньня новай коаліцыі (супрацоўніцтва) ў парляманьце і новага ўраду.

Сацыялісты заявілі, што бяруць на сябе стварэньне новага ўраду — на падставе таквзванай „вялікай коаліцыі“, гэта значыць, што ў склад урадавай большасьці ў парляманьце маюць, апрача сацыял-дэмакратаў, увайсьці — партыі: каталіцкага цэнтру (клерыкалы), дэмакратаў (дробная і сярэдняя буржуазія) і так-зван. „людоўцаў Штрэзэмана“ (буйная мястовая буржуазія). А гэтыя „людоўцы“ цягнуць за сабой у „сацыялістычны“ габінэт, як варунак свайго ўваходу ў склад ураду, і так-званыя „гаспадарчыя колы“, ці „партыю гаспадарчую“ (найбуйнейшую буржуазію), якая, як падчырківаюць „людоўцы“, „выказвае вялікае жаданьне да стварэньня супольнай плятформы з сацыялістамі“ (гл. тэл. „Усх. Аг.“). Калі такая коаліцыя — пад старшынствам сацыял-дэмакратаў, дык запраўды рыхтуецца дзіва, што іх партыйны орган „Форвэрст“ лічыць камуністаў—„адзінай перашкодай для пралетарыяту, з якой аднак-жа сацыялісты дадуць сабе рады“...

Орган нямецкіх сацыял-дэмакратаў аб перамозе сацыялізму ў Нямеччыне.

Орган нямецкай сацыял дэмакратыі „Форвэрст“ піша, што апошнія выбары доказалі ясна, што магчымасьць здабыцьця ўлады сацыялістамі ў Нямеччыне — шляхам дэмакратычным — ня ёсьць навет залішне далёкая. Апошнія выбары далі сацыялістам каля 30 проц. галасоў і мандатаў. Лічба гэта ўсьцяж расьце. Дык можна спадзявацца, што прышлыя выбары дадуць сацыялізму звыш паловы мандатаў, што азначала-б панаваньне сацыялізму легальным парляментарным шляхам.

А гэта азначае, піша газэта, банкруцтва прынцыповай тэзы камуністаў, якія запярэчваюць, што шлях дэмакратыі вядзе да сацыялізму. Дык—„адзінай перашкодай для пралетарыяту на гэтым шляху зьяўляюцца камуністы“, кажа „Форвэрст“.

У справе новага нямецкага ўраду.

24 га траўня адбылося паседжаньне нямецкага ўраду, які — у паразуменьні з прэзыдэнтам Гіндэнбургам—пастанавіў — ня выходзіць пакуль-што ў адстаўку,—да дня адчыненьня новага парляманту. Новы парлямант мае сабрацца 12-га чэрвеня, дык урад Маркса мае зложыць уладу 11-га чэрвеня.

Нямецкая прэса прадбачыць, што пасьля адстаўкі кабінэту Маркса прэзыдэнт даручыць стварэньне новага ўраду павадыру найлічнейшага сацыял-дэмакратычнага клюбу ў Рэйхстагу (парляманьце) пас. Мюллеру.

Нарада польскіх камуністаў у Бэрліне.

У Бэрліне паліцыя накрыла нараду польскіх камуністаў, у якой прымаў учасьце быццам і пасол Сахацкі. Учасьнікаў нарады паліцыя арыштавала — з прычыны няменьня дазволу на прыезд у Нямеччыну і фальшывых пашпартоў. Частка ўчасьнікаў нарады выслана з Нямеччыны зараз-жа—пасьля канца сьледзтва, частка сьпярша адпакутуе за нарушэньне нямецкіх законаў. Так даносяць тэлеграмы.

„Гаспадарчы“ захват Балканаў Італіяй.

Вялікую ўвагу зьвярнуў на сябе апрацаваны Італіяй плян будовы чыгункавага шляху, злучаючага альбанскі порт Дураццо з Канстынтанопалем. Шлях меў бы праходзіць праз Альбанію, Грэцыю і Турцыю. У зьвязку з гэтым плянам ставяць апошнія трактаты гэтых дзяржаў з Італіяй. Быццам ужо стварыўся сындыкат (кампанія) фінансістаў, — дзеля выкананьня гэтага пляну. На чале кампаніі — пэўне ж стаяць італьянскія фінансісты.

Газэты слушна разглядаюць гэты плян чыгункі, як далейшы крок у пляновым апанаваньні Балканаў Італіяй.

Прысуд у справе эльзаскіх аўтанамістаў.

Пасьля 20-дзённай расправы 24-га траўня скончыўся ўрэшце працэс эльзаскіх аўтанамістаў. Як ведама, пракурор закідаў падсудным, з доктарам Рыклінам на чале,—„імкненьне да адарваньня правінцыяў Эльзаса і Лёгарынгіі ад Францыі — згодна з загадам з Бэрліну“ і г. д. Мы ня маем пакуль-што дакладнай справаздачы з гэтага характэрнага наагул для пасьля-ваеннага часу працэсу. З прысуду аднак-жа можна заключыць, што суд прызнаў прынцыпова віну падсудных ў „здрадзе стану“, але прыняўшы пад увагу шмат „лагодзячых абставінаў“, засудзіў толькі 4 павадыроў аўтанамічнага руху на 1 год вастрогу — з пазбаўленьнем грамадзкіх правоў на 5 гадоў. Рэшту абвінавачаных суд апраўдаў. Эльзаскіх „краёўцаў“, ці, з погляду францускіх цэнтралістаў—„здрайцаў стану“ ды „нямецкіх агентаў“, судзіў суд прысяжных, ці суд грамадзянскага сумленьня. Дык навет—пэўне ж—у значнай меры падабраны францускай уладай склад лаўкі прысяжных усё-ж прыняў пад увагу „лагодзячыя абставіны“.

Навая Канстытуцыя Літоўскай Рэспублікі.

24-га траўня прэзыдэнт у паразуменьні з ўрадам і дзяржаўным кантралёрам — аканчальна зацьвердзіў новую канстытуцыю літоўскай рэспублікі. Паводле новай канстытуцыі—прэзыдэнт выбіраецца на 7 гадоў, а Сойм—на 5 гадоў. У часе перарываў працы парляманту прэзыдэнт мае права—выдаваць дэкрэты з сілай законаў, прымаць і выконваць бюджэт, зацьвярджаць міжнародныя ўмовы. Гэта значыць—цалком заступаць парлямант, які прэзыдэнт пэўне-ж можа і распускаць у любы мамэнт.

Габінэт міністраў салідарна адказвае перад Соймам і выходзе ў адстаўку, калі Сойм—большасьцю $^{3}/_{5}$ галасоў выразіць яму недаверые. Зьмена канстытуцыі можа быць даканана пастановай—тэй самай большасьці. Сталіцай Літвы зьяўляецца Вільня. Але сталіца можа быць часова перанесена ў іншае места—спэцыяльным законам.

Выбары ў Сойм адбываюцца на падставе агульнага, роўнага, простага, тайнага і прапарцыянальнага галасаваньня. Правы голасу маюць усе асобы, скончыўшыя 24 гады, амаль ня ўсюды на сьвеце—ад 21 года—(ад часу агульнага паўналецьця). Быць выбраным у Сойм грамадзянін можа толькі маючы 30 гадоў. Для падрыхтаваньня законаў стваераецца Дзяржаўная Рада.

Новая канстытуцыя ўваходзіць у жыцьцё з днём яе апублікаваньня, якое мела адбыцца 26-га траўня.

Як бачым, канстытуцыя—у значнай меры рэакцыйная, а перадусім дае выканаўчай уладзе ўсе магчымасьці — ня лічыцца зусім з заканадаўчай палатай.

Вальдэмараса прыняў англійскі кароль.

З Лёндану даносяць, што пасьля доўгіх гутарак з Чэмбэрленам і прэм'ерам Балдвінам Вальдэмарас быў прыняты англійскім каралём. Польскія газэты даведаліся, быццам і англійскія міністры і сам кароль усялякімі спосабамі націскалі на Вальдэмараса, каб ён паразумеўся з Польшчай. Ня ведама вось толькі, што адказаў ім Вальдэмарас. Можа-ж толькі адно слова: Вільня.

Забастоўкі ў Індыі.

У Індыі ня спыняюцца забастоўкі, хваля якіх распачалася ў зьвязку з пратэстам індусаў проці накіданай краю англійскай „канстытуцыйнай камісіяй“ парляманцкай рэформы—паміма голасу і бяз учасьця індускіх палітычных партыяў. Новая хваля забастовак, як даносяць з Калькутты, мае „выключна эканамічны характар“.

Выбухі газаў у амэрыканскіх капальнях; сотні ахфяраў.

У Амэрыцы ў капальнях вугальля — з прычыны выбуху газаў—заваліліся шахты, у рэзультаце—82 вуглякопы забіта і 115 дагэтуль ня знойдзена. Другі выбух каштаваў жыцьця 15 гарняком.

Наша хроніка.

По загаду Сторосты Гродзкага сканфіскаваны № 14 газ. „Голас Працы“ за стацьцю „Справа ўрадавай амністыі для палітычных вязьняў“ і інш.

Яшчэ адзін прыгавор над былым паслом „Грамады“ Валошыным. Адначасна з судом над „Грамадой“ у Вільні, які прыгаварыў б. пас. Валошына на 12 гадоў цяжкага вастрогу, Акружвы Суд у Беластоку разглядаў справу памянёнага б. пасла за прамову, якую Валошын сказаў у 1926 годзе на з'арганізаваным ім вечы ў Саколцы, на якім і быў пабіты паліцыяй. Справа разглядалася завочна і Акружны Суд прыгаварыў Валошына на 1 год турмы.

Павятовыя зьезды зяброў Т-ва Белар. Школы. 24-га траўня адбыўся зьезд сяброў Т-ва Белар. Школы ў Наваградку, 27 траўня — у Баранавічах. Падробную справаздачу дамо ў наступных нумарох.

Пэдагагічная Рада Віл. Белар. Гімназіі на паседжаньні 27-га траўня ўхваліла рабіць 2 проц. адлічкі з пэнсіяў на Дом Беларускай Культуры.

Ці ня хочуць выкурыць Музэй імя Івана Луцкевіча? У нядзелю 27 г. траўня пад час агледзінаў Музэю грам. Антонам Луцкевічам было заўважана, што адкульсьці з-пад падлогі ідзе дым, які што-раз больш напаўняў памяшчэньне. Дасьледжана, што гэты дым ідзе з пакою, які знаходзіцца пад Музэем. Аказваецца, што там знаходзіцца лёкатор п. Студніцкага, вядомага беларусаеда, які так нефортунна выступіў сьведкай проці грам. А. Луцкевіча і які ў свой час „адваяваў“ памяшчэньне праз улады ад беларускіх

культурных установаў, пасадзіўшы туды, невядома для якой мэты, названага лёкатара.

У час агледзінаў Музэю ў гэтага панка паліласа ў печы, пастаўленай якраз пад Музэем.

Трэба сказаць, што дым гэта ня першы раз, а ўжо ад доўгага часу, запаўняе Музэй і ад яго закапцелі і пачалі псавацца найлепшыя музэйныя каштоўнасьці, але да апошняга часу не ўдалося „накрыць" віноўніка.

На гэты раз п. лёкатар Студніцкага запытаны — ці ведае, што ён такое робіць і ці ня спыніўся-б з паленьнем у печы—адказаў: „якое мне там дзела да вашых музэяў?"

Каб спыніць запраўднае барбарства, былі пасланы ў I камісарыят паліцыі пасланцы для зрабленьня сьледзтва і пратаколу. Але... I камісарыят паліцыі адмовіўся пайсьці на месца.

Прышлося зрабіць пратакол самім прысутным у музэі з сваімі толькі подпісамі.

Гэту справу пэўна-ж разгледзіць Суд, бо запраўды-ж такое барбарства—проста немагчымае, а, калі магчымае, то толькі да адобных Студніцкіх, які, ведаючы музэйную справу, садзіць пад Беларускім Музэем чалавека, які ў цячэньні доўгага часу проста нішчыць Музэй, і робячы яўны праступак, адказваецца навет гаварыць.

Неадбыты мітынг. У панядзелак 28 траўня на запрашэньне ППС-лявіцы пасол клюбу „Змаганьне" Я. Грэцкі меў зрабіць справаздачу мітынг у Вільні. Была нанята саля і расклеены на месцы афішкі. У 12 гадзін пачалі зьбірацца работнікі да памяшчэньня. Мітынг меўся адбыцца ў закрытым памяшчэньні, на які, згодна пастанове, аб якім павядамленьне паліцыі не трэбуецца. Аднак, паліцыя не дапусьціла работнікаў у памяшчэньне, дзе меў прамаўляць, заместа захварэўшага пасла Я. Грэцкага—пас. Я. Гаўрылік, матывуючы тым, што мітынг нелегальны.

З судоў у Наваградчыне. 17-га чэрвеня гэтага году выяздная сэсія Апэляцыйнага Суда ў Вільні будзе разглядаць у Навагрудку справу А. Кішкеля, Бярэзіна, Іванцэня, Лаксіня, Ціхана, Лойкі, Мініча, Ганчароўскага, Малькі, З. Станкевічанкі і іншых, у ліку 18 чалавек, абвінавачваных з 102 арт. К. К. за прыналежнасьць да Акружнога Камітэту „Камуністыч. Партыі Зах. Беларусі".

Апэляцыйныя суды палітычных у Вільні. Газэты падаюць аб цэлым радзе апэляцыйных судоў палітычных, якія прыпісваюць да пасьледзтваў дзеяльнасьці „Грамады", або „Wielkiego Mistrza".

Напрыклад. Былы солтыс вёскі Глінна, Столінскага павету, падаваў апэляцыю ў справе прысуду яго на 1 год турмы, за тое, што ён, быццам, агітаваў (з намовы „Грамады", кажуць панскія газэты), каб сяляне не плацілі падаткаў.

Апэляцыйны Суд гэты прыгавар зацьвердзіў.

Таго-ж самага дня Апэляцыйны Суд у Вільні зацьвердзіў кару 3 гадоў турмы для слухача польскага віленскага ўнівэрсытэту, нейкага Бэньяміна Цукермана.

Памянёны папярэдня прыгавораны судом на гэтую кару за „камуністычную" дзеяльнасьць, а іменна, за тое, што Цукерман у часе маніфэстацыі на вуліцы Пілсудскага сказаў прамову, у якой, апрача раду нападаў на цяперашні дзяржаўны лад і ўрад марш. Пілсудскага, ужыў звароту „szkalujący" гэты ўрад.

Той-жа суд разглядаў і справу нейкага Рэмэса і Залішаньскай, за „кальпартаваньне (пашырэньне) камуністычнай літэратуры і за разьвешваньне чырвоных сьцягаў".

Апэляцыйны Суд зацьвердзіў 3-х гадовую кару турмы Рэмэса, а 1 год 6 месяцаў кары турмы Залішанскай зьменшыў на 3 месяцы.

Арыштаваньне „шпікоў" у Лідчыне. Як падаюць газэты, у ахоліцах Ліды арыштавана 2 чалавека, у якіх, быццам, знойдзены сьпіскі складак на „rzecz" Грамады і вялікія сумы грошай. Сьледзтва, кажа гэтая газэта, усталіла, што арыштаваныя „зьяўляюцца сябрамі ГПУ, вядуць шпігоўскую акцыю на карысьць Радаў".

Бура ў Стаўпецкім павеце. 26-га гэтага месяца ў маёнтковасьці Сьверыкова прайшоў страшэнны ўраган, які зьнішчыў больш 120 будынкаў, фруктовыя сады і лясы ў палёх. Потым ураган перайшоў на лясы, дзе павывярочваў масу дзерава. Вывернутае дзерава прыдушыла ў лесе жыхара Сьвярынова, Язэпа Кісяля разам з канём. Цяжка ранены Кісель пераведзены ў Стоўпцы.

Дэлегацыя безработных у Віленскага Ваяводы. 25 г. м. у Віленскага ваяводы былі дзьве дэлегацыі безработных. Першай была дэлегацыя ўмысловых безработных, пазбаўленых распараджэньнем дэрэкцыі Фундушу Безработцыя запамогаў з гэтага „фундушу".

Другой была дэлегацыя фізычных безработных, якім дзяржаўная „даразьпае" помач прадоўжана толькі да дня 31-га траўня гэтага году.

Будаўляныя работнікі жадаюць павялічэньня платы. 24./V. г. году ад віцэ-прэзыдэнта Вільні, Чыжа, зьявілася дэлегацыя будаўляных работнікаў, працуючых на гарадзкіх работах. Дэлегацыя зажадала павялічэньня платы з 4 зл. 20 гр. да 6 зл. у дзень.

Сарваньне палюбоўнай камісіі. Палюбоўная камісія, скліканая 25 г. м. дзеля паразуменьня абшарнікаў (ziemian) з рольнымі работнікамі Ашмянскага павету, сарвана апазіцыйным становішчам абшарнікаў.

Работніцкая салідарнасьць. Нова-Вялейскія муляры выступілі з жаданьнем павялічэньня платы ўсім іх памочнікам. У разе невыпаўненьня іх жаданьняў, муляры пагражаюць забастоўкай.

З работніцкага руху ў Вільні. Забастоўка ў фабрыках цукеркаў прадаўжаецца. Працадаўцы ня хочуць павялічыць работніцкай платы.

Забастоўка ў Кальварыйскай гуце. У Кальварыйскай гуце выбухла забастоўка. Бастуючыя работнікі жадаюць выплаты залеглай платы.

Пякарскія работнікі жадаюць павялічэньня платы. Пякарскія работнікі зажадалі 20 проц. падвышкі платы.

Падвышка платы. На жаданьне броварных работнікаў, кіраўніцтва бровароў згадзілася падвысіць ім на 25 проц. плату.

Аднaчасна павялічана на 25 проц. плата работнікам спажывецкага промыслу.

Як бачым з гэтага, дык змаганьне працоўных за свае інтарэсы ўсё ж дае і добрыя вынікі для іх.

З Т-ва Бел. Школы.

Да ведама ўсіх вучыцялёў-беларусаў, якія працуюць у польскіх школах і якія, хоць і не працуюць у школе, але маюць вучыцельскія кваліфікацыі і хацелі-б працаваць у беларускай урадавай школе.

Прадстаўніком Галоўнае Управы Т-ва Бел. Школы Віленскі Куратарыум запэўніў, што з наступнага 1928/29 школьнага году ўва ўсіх беларускіх урадавых школах, ужо адчыненых, а таксама маючых быць адчыненымі будуць, назначацца вучыцялі, добра ведаючыя беларускую мову. Дзеля гэтага Галоўная Управа, затурбаваная справай падшуканьня кваліфікаваных беларускіх вучыцялёў у гэтыя школы, зварочваецца з заклікам да ўсіх кваліфікаваных беларускіх вучыцялёў, працуючых у польскіх школах на ўсім абшары Польскае Рэспублікі, а таксама і непрацуючых і аканчваючых польскія вучыцельскія сэмінарыі, каб яны неадкладна давалі аб сабе ведамасьць у Галоўную Управу па адрасу: Вільня, вул. Сьв. Ганны 2-3, Галоўная Управа Т-ва Бел. Школы.

Усе гэтыя вучыцялі будуць прадстаўлены ў Віленскі Куратарыум, як кандыдаты на вучыцялёў у беларускія ўрадавыя школы.

Ведамасьці аб сабе трэба даць наступныя: 1) імя і прозьвішча, 2) кваліфікацыя (што, калі і дзе скончыў), 3) дзе цяпер працуе, 4) вучыцельскі стаж, 5) колькі гадоў, 6) адрас.

Галоўная Управа.

Да Акружных Управаў і Гурткоў Т-ва Бел. Школы.

Набліжаецца новы школьны год. Расьце трывога бацькоў за сваіх дзяцей, якім пара йсьці ў школу. Вучэньне вымагае грошай, і не малых грошай. А дзе іх узяць нашаму гаротнаму селяніну? Вось так і марнуюцца дзеці, часта вельмі здольныя да навукі. Ці грамадзянства нашае можа спакойна праходзіць міма гэтае балючае справы нашага жыцьця? Ці не сьвяты абавязак гурткоў і Акружных Управаў Т-ва Бел. Школы заапекавацца такімі дзяцьмі, каб даць ім магчымасьць атрымаць асьвету ў роднай гімназіі, на роднай мове? Інакш скуль-жа ў нас будуць асьвечаныя, культурныя працаўнікі і змагары на шляху адраджэньня? Гэтая справа абгаварвалася на гадавым зьезьдзе Т-ва Бел. Школы ў сьнежні 1927 г. і тады было пастаноўлена: зьвярнуцца з заклікам да Акружных Управаў і Гурткоў Т-ва Бел. Школы, каб закладалі стыпэндыі для сваіх кандыдатаў — вучняў беларускіх гімназіяў, зьбіралі ахвяры і складкі, ставілі спэктаклі, лекцыі на карысьць незаможных вучняў і т. д., каб памагчы найбольш здольным з вясковае беднаты атрымаць асьвету.

Аб гэтай пастанове Галоўная Управа лічыць на часе напомніць Акружным Управам, Гурткам і ўсім, каму дарагая родная асьвета, культура і шчасьце нашага народу.

Галоўная Управа,

Рэзалюцыя Галоўнае Управы Т-ва Бел. Школы, прынятая на засяданьні, якое адбылося дня 10 мая 1928 года.

Разглядалі справу адносінаў адміністрацыі да Т-ва Бел. Школы., Пастанавілі прыняць наступную рэзалюцыю і абвясьціць яе ў прэсе: Т-ва Беларускае Школы зьяўляецца адзінай салідная беларускай прасьветнай арганізацыяй. Гэтая арганізацыя, налічваючая тысячы сяброў, магла-бы вясьці шырокую культурную працу сярод свайго народу і такім чынам прычыніцца да падняцьця культурнага роўню насяленьня, што, бязумоўна ні для каго ня шкодна, а, наадварот, карысна. Аднак-жа з сумам трэба сцьвярдзіць, што гэтае сваё высокае заданьне шырэньня асьветы сярод цёмнага сялянства Т-ва ня можа выпаўніць у поўнай меры па незалежных ад яго прычынах. Самая галоўная, а можа і адзіная, прычына затрыманьня разьвіцьця Т-ва заключаецца ў няпрыхільных, а часьцей, можна сказаць, варожых адносінах адміністрацыі на мясцох да Т-ва.

Варожыя гэтыя адносіны адміністрацыі выяўляюцца ў стаўляньні самых разнародных перашкод Гурткам, Акружным Управам і самай Галоўнай Управе, а часамі і простымі забаронамі ўсялякай працы іх. Прыкладамі такіх адносінаў адміністрацыі могуць служыць наступныя факты, якія ў розных варыяцыях вельмі часта паўтараюцца і сталіся масавымі. Старосты адмаўляюць у дазволе стаўляць спэктаклі дзеля браку тэатральных будынкаў, вымагаючы ад памяшчэньня, дзе мае адбыцца спэктакль, розных тэхнічных „ужондзэнь", што, ёсьць ведама, на вёсцы вельмі часта невыпаўніма (напр.: забарона Ваўкавыскага старасты на спэктакль гуртку ў в. Вялікія-Грынкі, Сьвіслацкае вол., два разы прасіўшага дазволу ад 21.IV. 1928 года № 13504/III і ад 14.IV. 28 г. № 12251/III).

Старосты забараняюць стаўляньне спэктакляў пад рознымі прадлогамі, што п'есы не працэнзураваны, што цэнзура не арыгінальная, або цэнзура Камісара Ураду на м Вільню ды самога навет Міністэрства прызнаецца не дастатачнай (Галоўная Управа найчасьцей цэнзуруе п'есы ў б. Камісара Ураду на м. Вільню цяпер — Гродзкае Староства). П'еса „Апошняе спатканьне" — Ул. Галубка цэнзуравана самім Міністэрствам, аднак да пастаноўкі вельмі рэдка дапушчаецца.

А маладэчанскі староста адмаўляе, на прыклад, гуртку ў в. Літва, Палачанскай воласьці, у дазволе на спэктакль, ня ўказваючы навет прычынаў адмовы. Дзе выяўляецца імкненьне пабудаваць Народны Дом і ёсьць да гэтага магчымасьць, будова абстаўляецца такімі фармальнасьцямі, перамагчы якія вельмі цяжка (Клетное, Пружанскага павету). Горадзенскі староста без указаньня прычыны забараніў павятовы зьезд Т-ва ў Горадні.

Рэпрэсіі гэтыя стасуюцца да Т-ва бязупынна, сыстэматычна і што раз зьвялічваючыся, аж пакуль справа не дайшла да таго, што Пастаўскі староста, не даючы магчымасьці працаваць гуртком, самую гэтую прымушаную бязьдзейнасьць гурткоў паставіў прычынаю аканчальнай у недалёкай будучыні ліквідацыі гурткоў у Пастаўскім павеце.

Такія адносіны да Т-ва сьведчаць, што адміністрацыя ў некаторых выпадках, стаўляючы Т-ву перашкоды, часамі ўжо сходзіць з фармальнага законнага грунту ў сваіх адмовах легальнай культурнай працы Т-ва. Усе гэтыя факты не паадзінокія, а масавыя, і іх можна сцьвярдзіць дакумантальна. Пратэстуючы проці такіх адносінаў адміністрацыі, Галоўная Управа канстатуе поўнае неразуменьне адміністрацыяй культурна асьветных патрэбаў Беларускага Народу і аднaчасна сцьвярджае, што Т-ва, як арганізацыя выключна асьветная, вядзе выключна культурна-асьветную працу.

Сход сяброў Радашкавіцкага Таварыства Беларускае Школы.

24/V. адбыўся сход сяброў Радашкавіцкага Т-ва Белар. Школы. Было прысутных 30 чалавек. Выбраны старшыня Рэв. Кімісіі: 1) Шчэпан, 2) Шарамэт, 3) Лузгін, заступнікі Язэп Кайкоўскі і Іван Ліманоўскі. Пастаноўлена парупіцца аб арганізацыі земляробскай школы, пры ёй курсаў для дарослых, ладзіць па вёсках спэктаклі на карысьць Т-ва і арганізаваць зборку па ўсяму Маладэчанскаму пав. для Гімназіі.

Карэспандэнцыі.

Хутчэй выпруць, ніж папруць!

(В. Шэні, Пружаншчына).

Пружанскі павятовы соймік дня 12.III 28 г. залажыў у Пружане касу „Popieranie rolnictwa". Кіраўніком касы зьяўляецца абшарнік Чарноцкі, а сябрамі ўсе пружанскія жыды-капіталісты. Не адзін з чытачоў падумае: „Добрыя паны ў Пружанском сойміку, памагаюць сялянам"! Але ўсюды, браточкі, яны нам памагаюць так, як кашаль хваробе, гэтак сама і гэтаю касаю. Да прыкладу возьмем наступнае: У селяніна в. Шэні Арцёма Манькі здох конь, вось ён і думаў скарыстаць з гэнае дагоднае пазычкі (ад сумы у год адлічваюць 12%). Злажыў па ўсіх правілах дэклярацыю і чакаў, як сонца з-за хмары, пазычкі каб купіць каня і „паперці вясною галадоўку", якая, як ведама, і апіраецца на каня. Мінула месяц часу, а пазычка, як у воду танула, а як Арцём давядаўся, то і не атрымаць яе яму. Чаму? А таму, што дэклярацыя пашла на цэнтрафугу, па ўсіх установах, а як зашла на пастарунак, то з пастарунку напісалі, што сын Арцёма „камуніст" „wywrotowiec", а далей пра пазычку няма гутаркі. Дык вось як, грамадзяне! Паны хутчэй нас патрапяць выперці, ніж паперці.

Агонь.

Сумныя вынікі

(Вёска В.-Грынкі, Ваўкав. пав.).

Дзякуючы стараньням сьвядомейшых сяброў Т-ва Белар. Школы, Гурток у нашай вёсцы, у каторым праз доўгі час панавала дэзарганізацыя і каторы да гэтага часу ня быў залегалізаваны ў старостве з прычыны малога ліку сяброў, удалося ўрэшце паставіць на ногі. 18/III. с. г. адбыўся першы сход сяброў Гуртка, на каторым была выбрана Управа Гуртка і пастаноўлена заламаць бібліятэку-чытальню і паставіць на Вялікдзень спэктакль. Дзеля таго, што у нашай вёсцы адпаведнай хаты для гэтай мэты не знайшлося парашылі адыграць у гумне. Думалі паставіць „Птушку шчасьця", зрабіць дэклямацыю і песьні. Будучы пэўнымі, што староста дазвол дасьць, бо, як ведама з газэтаў, іншыя Гурткі ладзяць спэктаклі ў гумнах, зрабілі сцэну, дэкарацыі і ўсё неабходнае для спэктаклю. Але нашы лятуценьні ня збыліся.

Хоць два разы мы пасылалі свайго прадстаўніка да староства, але надарэмна. Староста дазволу ня даў „ze względu na bezpieczeństwo publiczne". Тагды мы паслалі другую просьбу аб дазволе на тое-ж самае прадстаўленьне на дзень 22/IV. с. г., а 2 гадз. папаўдні, зазначаючы, што ў гэтыя гадзіны небясьпекі ня можа быць, бо будзем ладзіць спэктакль бяз ніякага асьвятленьня, і што курыць прысутным будзе забаронена. 20/IV. пры тэлефоннай размове з староствам высьветлілася, што 21/IV. маецца прыехаць да нас архітэктар дзеля збаданьня адпаведнасьці будынку. Але архітэктара ня было і толькі 27/IV. мы атрымалі зноў забарону.

Мусіць, наш староста ў адносінах да нас карыстаецца не такімі інструкцыямі, як іншыя старосты, бо, як ведама, у іншых паветах Гурткі Т-ва Беларускае Школы яшчэ пакуль-што не атрымліваюць забаронаў на ладжаньне спэктакляў у гумнах.

Словам, працаваць нам пры гэтакіх адносінах уладаў вельмі і вельмі цяжка.

Культурнік.

Устаньце, хлопцы.

Моладзь зьяўляецца надзеяй на лепшую будучыню народу. Але моладзь вёскі Сухаўляны сьпіць моцным сном, ня бачучы змаганьня лепшых сыноў з цемрай. Ці-ж ня час прачнуцца ад векавечнага сну? Ці-ж гэта ня ёсьць доказам Вашае нядбайласьці аб свае ўласныя інтарэсы? Ці-ж Вы гатовы за ўсіх?

Дык годзе спаць, сухаўлянская моладзь, трэба спачнуць ... абавязак — далучыцца да сябітаў асьветы сярод нашага загнанага цемрай народу!

М. В.

Ад дырэкцыі Віленскае Беларускае Гімназіі.

Аб умовах прыйма вучняў на новы 1928/29 школьны год.

Згодна з распараджэньнем Куратара Віленскага Школьнага Вокругу ад 10 гэтага траўня, уступныя экзамены ў I, II, III, IV, V, VI, і VII кл. адбываюцца **выключна вясною.** Для паступленьня ў Віленскую Беларускую Гімназію вызначаны тэрмін экзамену; 21, 22 і 23 чэрвеня ўва ўсе клясы (II-VII), 27-28 чэрвеня ў I клясу. У восені да ўступных экзаменаў вучні дапускаюцца толькі з дазволу Кураторыума, па прадстаўленьню Дырэкцыі Гімназіі. На будучы школьны год ваканcіі маюцца ўва ўсіх клясах. Прыймаюцца хлопцы і дзяўчыны.

Узрост: У першую клясу ад 9½ да 12 гадоў, у 2-ю клясу ад 10½ да 13 гадоў, у 3-ю клясу ад 11½ да 14 гадоў, у 4-ю клясу ад 12½ да 15 гадоў і т. д., лічучы па дзень 1-га ліпня 1928 года.

Дакуманты: 1) Заява аб прыйме, 2) мэтрыка, 3) пасьведчаньне доктара аб паўторным прышчэпе воспы і 4) пасьведчаньне аб папярэдняй адукацыі. Заявы і дакуманты трэба прысылаць загадзя да экзаменаў не пазьней 10-га чэрвеня, у першую клясу—25-га чэрвеня.

Праграмы можна выпісваць па пошце з канцэлярыі Гімназіі (Вільня, Вострабрамская вуліца дом № 9), далучаючы на перасылку паштовую марку ў 25 грошай.

Як паказалі мінулыя гады, некаторыя вучні зьяўляюцца на экзамен, ня ведаючы добра праграмы прадметаў, з якіх трэба трымаць экзамены. Дзеля гэтага зварочваецца ўвага, што паступаючыя ў якую-колечы клясу з польскіх пачатковых ці сярэдніх школаў павінны абавязкова трымаць экзамен па адпаведным праграмам **з беларускае мовы** (чытаньне, пісаньне, граматыка, вершы, творы і гісторыя літэратуры) **і гісторыі Беларусі** за курс II і III клясы.

Паступаючым з хатняю падгатоўкаю прапануецца аднолькава праграмаў і падручнікаў зварочвацца ў канцэлярыю Гімназіі для падрабязнага вытлумачэньня, па якому курсу і з якіх прадметаў трэба трымаць экзамены.

Падручнікі можна выпісваць: Беларуская Кнігарня Беларускага Выд. Т-ва (Вільня, Вострабрамская 1), у Навагрудку, Вялейцы і Слоніме).

Плата за навуку мае быць устаноўлена Куратарыумам. Аб гэтым будзе своечасна абвешчана.

У інтэрнаце (толькі для хлапцоў) прадбачыцца ад 20 да 30 ваканcіяў выключна для вучняў малодшых клясаў, з платаю за ўтрыманьне ад 50 да 60 зл. у месяц.

Дырэктар: С. Паўловіч.

Рэдактар-Выдавец: Ал. Рудзінскі. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.